

RAPORT DE AVERTISMENT PRIVIND POTENȚIALUL DE
CRIZĂ - ROMÂNIA

PNUD – SOCIETATEA ACADEMICĂ DIN ROMÂNIA
(SAR)

4/2001

CUPRINS

REZUMAT EWR 4/2001

POLITICĂ

ROMÂNII CER O NOUĂ ELITĂ POLITICĂ

RECOMANDĂRI ȘI ALTERNATIVE

INDICATORI GENERALI

INDICATORI	Tendința generală	Aug 2001 (populația urbană)	Iul 2001
Devalorizarea leului, %	↘		1.5
Inflație, %	↘		1.3
Produsul industrial, %	↗		
Deficit comercial, FOB (mil. dolari)	↗↘		
Rata șomajului, %	↘		8.4
Ocuparea forței de muncă(,000)	↗		
Salariul net, % (Ian 2001 = 104 dolari)	–		
Companii străine care își măresc cifra de afaceri în România (sondaj trimestrial KPMG), %	↗		
Încrederea în Guvern (sondaj BOP), % Guvernul actual are capacitatea de a îmbunătăți situația (sondaj CURS), %	↘	48	
Pesimism, % (Țara se îndreaptă într-o direcție greșită)	–	44	54
Evaluare subiectivă a bunăstării personale, % (mai bine decât anul trecut)	–	18.7	

Economia Românească pare a fi pe punctul de a crește impresionant în 2001, în special prin comparație cu performanțele descurajatoare din ultimii ani. Inflația a început să se calmeze, în timp ce încrederea lumii afacerilor – atât a celei autohtone cât și a investitorilor străini – este în creștere. Cea mai mare companie românească, Sidex Galați, a fost de curând privatizată. Este așadar timpul ca guvernul să se relaxeze și să se bucure?

Nu tocmai, spune acest număr din *EW*R. În secțiunea de economie, Daniel Dăianu arată că deficitul comercial continuă să crească în timp ce economia începe să recupereze, fapt care amenință poziția financiară a țării și indică necesitatea unor ajustări structurale ale industriei. Restul secțiunii arată că structura comerțului exterior se îmbunătățește, însă lent, demonstrând că

recenta îngrijorare provocată de creșterea prețurilor la alimente este nefondată.

Iun 2001	Mai 2001	Apr 2001	Mar 2001	Feb 2001	Ian 2001
1.4	1.9	2.4	1.9	2.1	2.3
1.6	1.7	2.7	2	2.3	3.7
-1.2	7.6	-3.4	11.4	4.1	4.9
192.9	371.7	349.7	130.2	237.5	170
8.8	9.3	9.9	10.4	10.8	10.8
4,530	4,521	4,485	4,467	4,448	4,414
0.6	-5.7	5.1	6.7	-7.2	
60			55		
	44	51		52	50
46			57		
	52			54	53
	19	16.1		18	17

Cât de probabil este ca *efectul Reșița* să se răspândească în interiorul industriei de stat? Într-o formulare generală, sunt românii anticapitaliști? După sondarea unui eșantion reprezentativ din populația urbană, am conchis în *secțiunea socială* că înclinațiile către conflict ale oamenilor nu sunt în mod necesar legate de condițiile obiective cât de percepțiile subiective rezultate din compararea situației proprii cu cea a celorlalți. Înclinația de a percepe conflicte este o caracteristică a celor „frustrați” care trăiesc în zonele urbane. Caracteristica cea mai îngrijorătoare a acestor modele este combinația de ostilitate etnică cu resentimentele sociale, la nivelul claselor mijlocii din mediul urban. În ceea ce privește dependența față de stat și reluctanța de a îmbrățișa valorile capitaliste, acestea sunt în mare parte un produs secundar al reformelor economice întârziate și sunt sponsorizate de către stat. Este responsabilitatea Guvernului să arate acestor oameni că dependența de veniturile provenite de la companiile de stat cu pierderi nu mai este o opțiune. Până acum, Guvernul a fost principalul absent în efortul de resocializare a românilor în vederea pregătirii lor pentru a avea o șansă adevărată în economia de piață.

Unul dintre cele mai importante conflicte percepute este cel între cetățeni și clasa politică. Calitatea slabă a guvernării este o dezamăgire

pentru majoritatea oamenilor, iar aceștia au început să caute o alternativă. Ar putea aceasta fi o soluție de tip Bulgaria? Ce s-ar putea face pentru a îmbunătăți transparența și responsabilizarea clasei politice? Acestea și altele sunt prezente în secțiunea *Politică*.

POLITICĂ

ROMÂNII CER O NOUĂ ELITĂ POLITICĂ

Majoritatea românilor cred că există un conflict între clasa politică și restul populației

Neîncrederea în clasa politică pare a se permanentiza. Acesta este principalul pericol pentru actualul guvern. Opoziția politică este divizată și confuză și nu îi poate ridica probleme în viitorul apropiat. Dar, percepția asupra standartului de viață arată o scădere tot mai accentuată a gradului de mulțumire. Populația urbană raportează un declin în condițiile de viață față de cele pe care le avea cu un an înainte (43% o duc mai rău în comparație cu 10% care o duc mai bine și 46% care nu au înregistrat schimbări în nivelul de trai). Se continuă tendința înregistrată în ultimele luni în privința percepției direcției în care se îndreaptă țara: numărul de sceptici este în creștere și depășește cu puțin numărul de persoane încrezătoare că România merge într-o direcție bună.

Fig.1. Bunăstarea subiectivă în comparație cu anul precedent

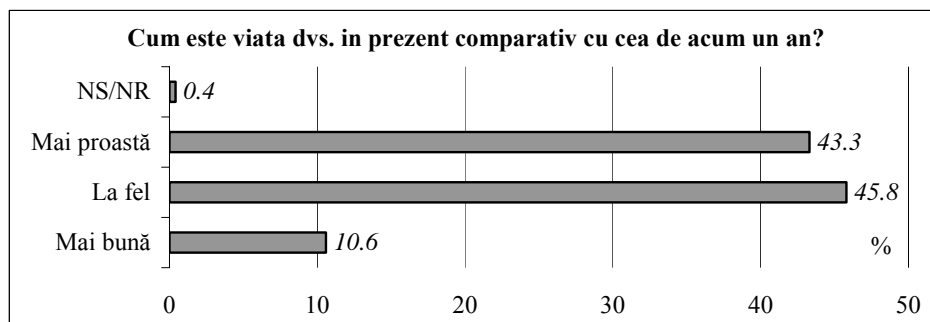
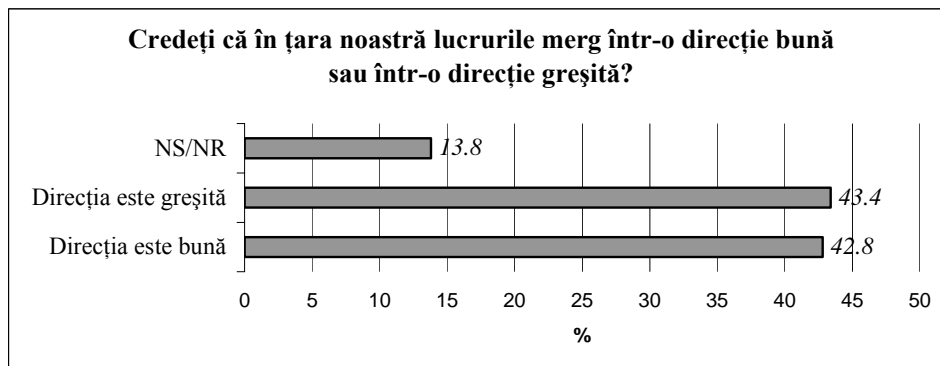
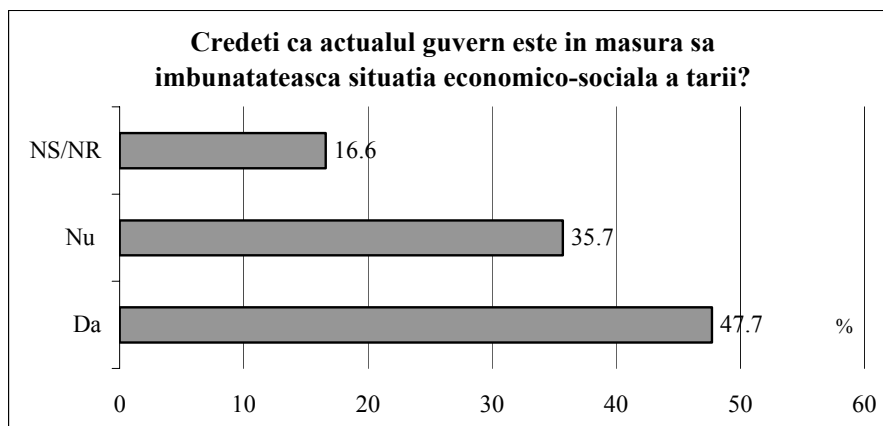

Fig.2. Opinia publică despre direcția în care se îndreaptă țara

Guvernul continuă să se bucure de încredere în rândul unei fragile majorități care îl consideră capabil să rezolve problemele economice și sociale ale României (48%), însă procentul celor care nu-i mai acordă încredere este în creștere (36%). De asemenea, este pentru prima dată de la alegeri când în zonele urbane guvernul nu reușește să se mai sprijine pe o majoritate absolută.

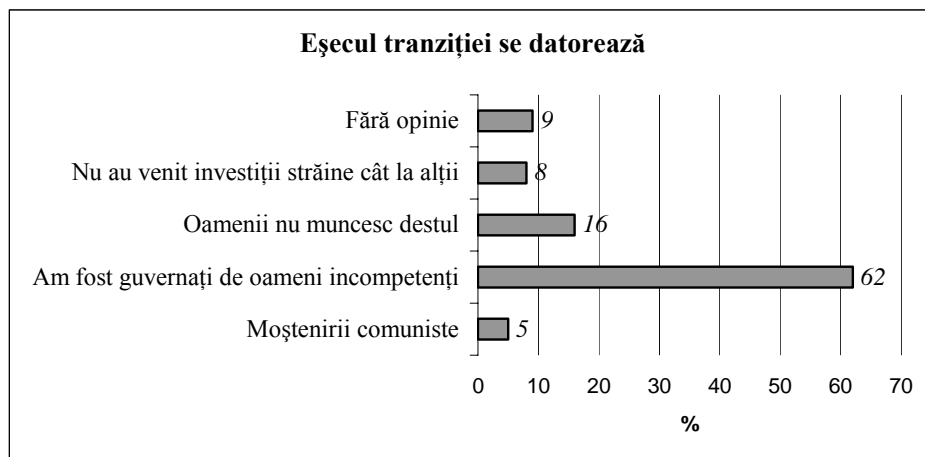
Fig 3 Așteptările publicului față de guvern

Mecanismul acestei nemulțumiri are rădăcini mai vechi. Românii se așteaptă la o altă calitate a guvernării din partea politicienilor, la o abordare diferită a actului de exercitare a puterii, nu numai la o succesiune de decizii, ci la un nou stil de conducere. Orice act care nu este sau nu reușește să fie perceput drept o ruptură ireversibilă față de vechile practici arogante și corupte ale „clasei politice”, transformă instantaneu aprobarea și tendința de conformare a populației fie în dezaprobare radicală (întărind popularitatea lui Vadim Tudor) fie în parohialism politic (alimentând procentul în creștere al celor care nu sunt interesați de politică și declară că nu vor vota la următoarele alegeri). În afară de aceste două direcții, nici una prea încurajatoare, o percepție pozitivă are puține șanse să se impună cel puțin în viitorul apropiat. În ciuda tradiției

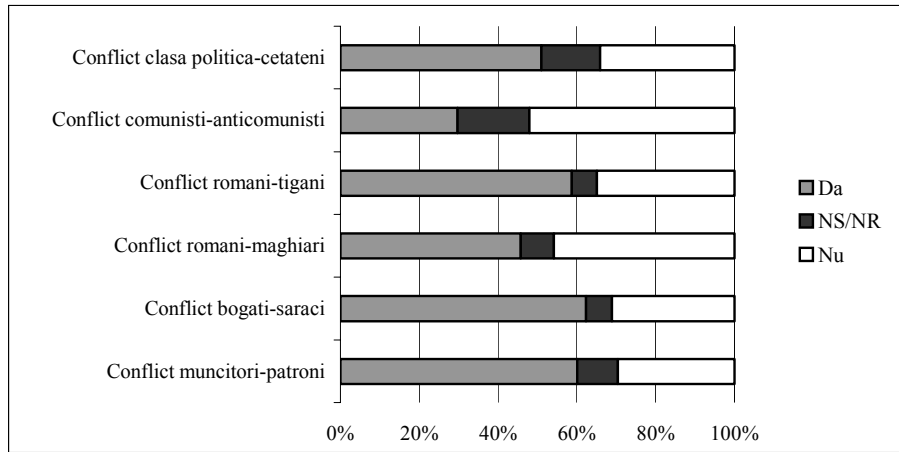
bine înrădăcinate de a privi totul prin prisma teoriilor conspiraționiste, românii încep în marea majoritate să dea vina pentru eșecul tranziției pe factorii interni (78%) în opoziție cu numai 5% care găsesc moștenirea comunistă drept vinovată pentru situația actuală și 8% lipsa sau insuficiența așteptatului ajutor occidental în rezolvarea problemei. Vina este în principal atribuită guvernărilor care s-au succedat în ultima decadă.

Fig 4. Opinia despre cei vinovați pentru eșecul tranziției

Locuitorii orașelor de mărime medie (cu populație între 30,000 și 200,000), cele mai afectate de recesiune, dau vina pe clasa politică într-o proporție mult mai mare decât cei ai orașelor mari sau ai localităților mai mici. Există o asocierie semnificativă între performanțele economice ale regiunii și nemulțumirea față de clasa politică. Această nemulțumire atinge cote impresionante: majoritatea absolută a românilor (51%) consideră că în România „există un conflict între clasa politică și restul populației”, iar 19.3% identifică acest aspect ca fiind cel mai important conflict din interiorul societății românești.

Fig. 5. Percepția conflictelor la nivelul opiniei publice

Din fericire această nemulțumire se bazează pe diferite afilieri politice și ideologice, care se înscriu în spectrul politic de la extrema stângă la cea dreaptă (Fig. 6). Cei mai dezamăgiți de clasa politică sunt simpatizanții ApR, ceea ce confirmă analizele anterioare (vezi numărul 1/2001, secțiunea „Politică”) conform cărora două partide anti-sistem – unul extremist, PRM și unul moderat, ApR - împart același tip de electorat. Cu toate acestea însă, simpatizanții ai tuturor celorlalte partide intră în acest grup al persoanelor care cer imperios formarea unei alte elite politice.

Întrebarea este dacă e realistă apariția peste noapte a unei noi clase politice în România. Dorința radicală de a scăpa de o întreagă elită politică percepută drept iresponsabilă alimentează extremismul politic. În 2000, Teodor Meleșcanu a fost limitat în oferta sa privind o nouă calitate a *leadershipului* de oferta mult mai radicală a lui Vadim Tudor. Tudor a fost limitat în oferta sa de puternica mobilizare a presei împotriva lui. Un lider mai puternic decât Meleșcanu și mai puțin amenințător față de libertățile presei decât Vadim Tudor ar avea un potențial de popularitate considerabil. Traian Băsescu, în ciuda faptului că este cel mai popular lider în zonele urbane, nu și-a asumat încă acest rol. Cu toate acestea, nevoia disperată de ceva nou este atât de puternică încât chiar și anti-monarhiștii încep să creadă că „o variantă de tip bulgăresc” ar fi posibilă la viitoarele alegeri.

Fig.6. Perceperea conflictului între clasa politică și cetățeni, în funcție de simpatia politică

Dintre partidele politice care este mai capabil să rezolve conflictele din societatea românească?	După părerea dvs., credeți că în România există un conflict între clasa politică și cetățeni?			
	Da	Nu	NS/NR	Total
	%	%	%	%
PSD	51.0	37.4	11.6	100.0

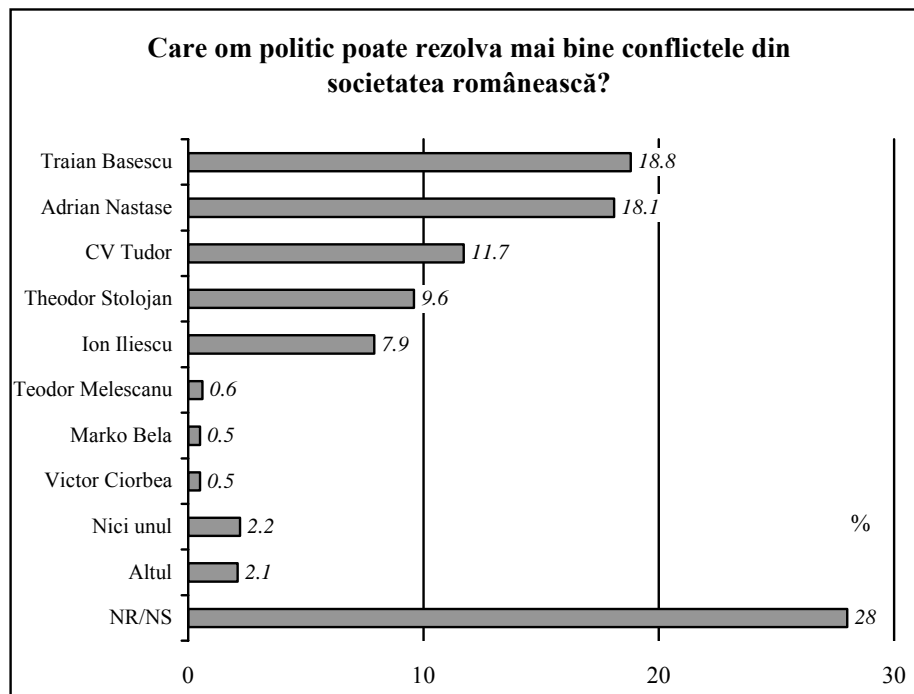
PRM	62.0	25.5	12.4	100.0
PD	61.1	31.1	7.8	100.0
PNL	56.7	41.7	1.7	100.0
UDMR	50.0	40.0	10.0	100.0
PNTCD	66.7	16.7	16.7	100.0
ApR	60.0	20.0	20.0	100.0
Altul	37.5	62.5		100.0
Nici unul	44.7	33.8	21.5	100.0
Total	51.0	34.1	14.9	100.0

Fig.7 Opinia față de soluția bulgară

Vecinii noștri bulgari au dat un vot negativ întregii clase politice, alegând un partid nou, patronat de fostul rege Simeon. Credeți că în România s-ar putea întâmpla ceva asemănător la alegerile viitoare?	%
Da, s-ar putea	13.6
Nu este imposibil	24.9
Nu, este exclus, nici vorbă	43.9
NS/NR	17.6
Total	100.0

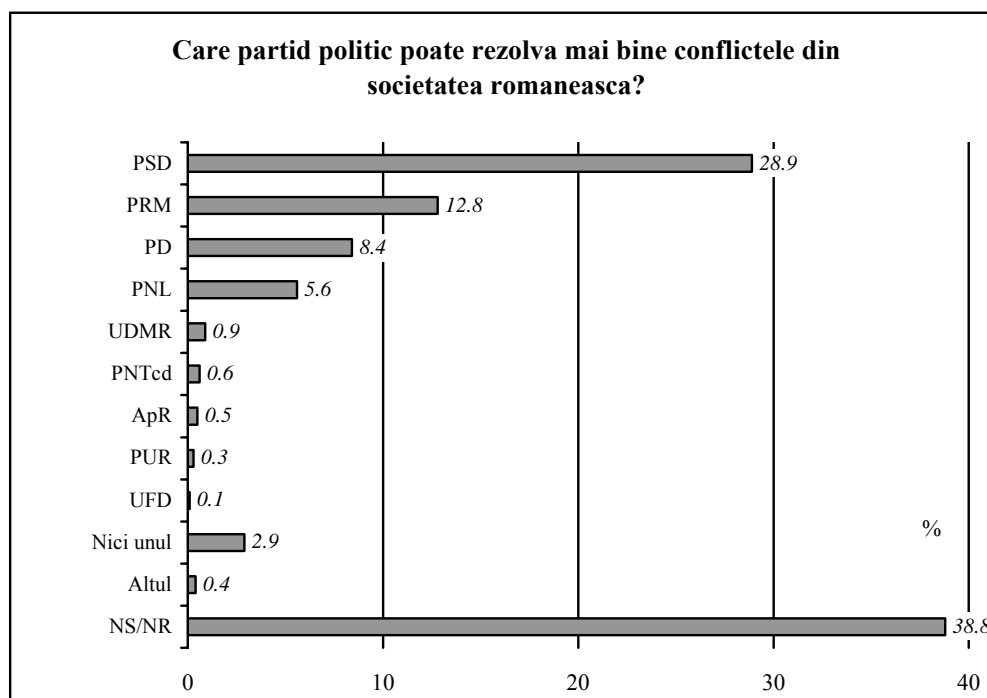
Spre deosebire de Simeon al Bulgariei, Regele Mihai al României este mult mai în vârstă, mult mai puțin activ politic și mult mai puțin popular. Faptul că un număr atât de mare de persoane cad de acord în privința posibilității apariției unei situații atât de improbabile nu indică o reorientare spre monarhism a românilor, ci mai degrabă disperarea a alegătorilor care caută soluția pentru a zguduî întregul sistem politic și practicile sale corupte.

Fig. 8. Perceperea liderilor politici

România urbană arată o preferință față de lideri echilibrați, Bănescu și Năstase fiind în frunte la capitolul percepția eficienței (însă fiecare are mai puțin de 20%), urmași de Vadim Tudor și Teodor Stolojan. Din cauza absenței satelor din eșantion, Ion Iliescu e pe locul cinci la acest capitol (locuitorii din orașe). PDSR este confirmat însă, în ciuda slabei popularități a lui Ion Iliescu, ca fiind cel mai puternic partid chiar și în zonele urbane, PRM-ul urmându-l. Liberalii sunt cu mult sub fostul lor candidat la președinție, iar noul președinte, Valeriu Stoica, la fel ca Teodor Meleşcanu și Victor Ciorbea este sub limita de 1%.

Fig.

RECOMANDĂRI ȘI ALTERNATIVE

Alegătorii trebuie să știe cum votează alesul lor

În ciuda creșterii temporare a încrederii în clasa politică înregistrată la începutul anului, răbdarea românilor pare să scadă cu fiecare zi. Încrederea politică a scăzut la toți indicatorii, și atât oamenii care au o opțiune politică foarte clară cât și nehotărâții învinovățesc clasa politică în general și pe parlamentari în special pentru situația în care a ajuns țara. Pe termen scurt, această situație nu pare a prezenta un pericol real, mai ales având în vedere absența unei alternative adevărate la guvernarea Năstase, însă este cu siguranță un motiv de îngrijorare pe termen lung, întrucât oamenii ar putea să fie atrași de soluții și mai populiste.

Recenta dezbatere asupra reformei constituționale ar trebui să ia serios în calcul antipatia românilor față de clasa politică. Soluțiile radicale propuse până acum, cum ar fi eliminarea unei camere a Parlamentului, sau renunțarea la

alegerea prin vot direct a președintelui au puține șanse de a se impune. Și chiar, dacă ar fi adoptate sunt incapabile să rezolve adevărata problemă. Românii nu ar susține niciodată, printr-un referendum, schimbarea sistemului semi-prezidențial, întrucât ei consideră că alegerea directă a Președintelui este principalul câștig al democrației românești. Pe de altă parte, votanții ar fi foarte bucuroși să voteze eliminarea a cât mai mulți dintre parlamentari, numai că de data aceasta parlamentarii nu vor vota propria lor eliminare. Ar trebui găsită o soluție care să poată fi adoptată de către Parlament, susținută de electorat și capabilă să stabilească un sistem în care responsabilitatea politicianilor să crească iar apatia populară față de clasa politică să scadă. Există trei propuneri care se apropie de acest ideal:

1. Renunțarea la imunitate pentru fapte care nu țin de actul politic. Aceasta ar duce la o percepție mai bună în rândul publicului lăsând impresia că responsabilitatea clasei politice a crescut, iar cei care încalcă legea nu își vor mai găsi loc în Parlament
2. Renunțarea atât la practica cât și la reglementările care fac din orice vot important un secret. Motivul principal pentru care electoratul nu are încredere în reprezentanții săi este faptul că nu poate afla cum votează aceștia. O revizuire radicală a sistemului de vot prin trecerea la vot uninominal nu ar ajuta foarte mult dacă voturile reprezentanților rămân secrete față de circumscripțiile de alegători. Accentul pus pe votul secret se datorează unor reminescente ale anilor 46-47. Partidele anti-comuniste s-au temut că vor fi trase la răspundere pentru voturile împotriva guvernului iar părinții Constituției de la 1991 au căzut de acord asupra acestui aspect. Aceste temeri însă nu mai au fundament acum, iar scopul principal al procedurii de vot ar trebui să devină creșterea încrederii electoratului în cei care îl reprezintă
3. Demiterea automată din Parlament a reprezentanților care schimbă partidele pentru a fi înlocuiți automat de următorii care se află pe listele partidelor cu care au intrat în Parlament. Sistemul nostru de partide are nevoie de stabilitate: partidele noastre au nevoie de întărirea disciplinei interne, iar votanții trebuie să știe că parlamentarii se ghidează după interesele alegătorilor și nu doar după propriile interese. Defecțiuni pot apărea și în democrațiile tradiționale, o defecțiune de acest fel a avut loc în Senatul american în prima parte a acestui an, însă acolo avem de-a face cu un sistem consolidat de două partide și cu circumscripții uninominale.

Pentru a fi puse în practică, aceste propuneri necesită schimbări mai mari sau mai mici ale Constituției. Cu toate acestea însă, transparența votului poate fi pusă în practică fără nici un fel de modificare constituțională, pe baza unui simplu acord între liderii partidelor politice. În mod bizar, presa a fost foarte încântată la ideea sistemelor de vot uninominale sau majoritare, însă această propunere foarte la obiect și extrem de simplă nu a fost niciodată discutată. Trebuie ca alegătorii să știe cum și pentru ce votează parlamentarii lor, iar asta

va acționa ca o supapă pentru eliberarea nemulțumirii populare față de clasa politică. Altminteri, acumularea acestei nemulțumiri nu poate duce la nimic bun.